

Deskriptivni in analitični del knjige dopolnjujeta seznam tiskovnih zadev Deželnega sodišča v Ljubljani (1873–1889) in seznam tiskovnih zadev za obdobje 1908–1914, ki obsegata skoraj polovico monografije. Znanstvena monografija *Tiskovna svoboda v kreppljih ljubljanske justice* dr. Dragana Matića je obsežno zgodovinopisno delo, ki osvetljuje pomembno tematiko, in to ne samo v okviru slovenske akademske historiografije, ampak tudi transnacionalnega zgodovinopisja poznega habsburškega obdobja.

Marko Zajc

Zvonimir Stopić, Jure Ramšak, Liang Zhanjun in Jože Pirjevec, China, Yugoslavia, and Socialist Worldmaking: Convergences and Divergences.

Koper: Science and Research Centre, Annales ZRS, 2023, 373 str.

V letošnjem letu je Ljudska republika Kitajska praznovala deseto obletnico pobude pasu in poti, po dveh desetletjih je zaključila obdobje financiranja velikih infrastrukturnih projektov na afriškem kontinentu, o možnostih dodatnih premikov v prihodnjih kitajskih zunanjepolitičnih strategijah pa dajejo slutiti poročila o vztrajnem ohlajanju drugega največjega svetovnega gospodarstva. Zbornik, ki Kitajsko postavi v hladnovojni kontekst njenih interakcij z Jugoslavijo in poleg bilateralnih odnosov med obema socialističnima državama obravnava tudi njun angažma v deželah globalnega juga, zato predstavlja relevantno in hkrati zanimivo branje. Dvanajst znanstvenih prispevkov petih avtorjev s kitajskih raziskovalnih institucij ter sedmih avtorjev in avtoric iz akademskega prostora nekdanje Jugoslavije je rezultat bilateralnega projekta med Univerzo v Pekingu in Znanstveno raziskovalnim središčem Koper. Prispevki s pomočjo različnih pristopov med drugim pokažejo, da sta Jugoslavija in Kitajska, kljub ogromni razliki v velikosti in številčnosti prebivalstva, enakovredno tekmovali za prevlado lastnega ideološkega modela v družbenopolitičnih in gospodarskih razvojnih procesih globalnega juga ter da je Jugoslavija Kitajski v določenem trenutku predstavljala pomemben navdih za implementacijo tržnega gospodarstva v lasten socialistični kontekst. Zbornik tako poudari, da je za razumevanje kompleksnosti druge polovice 20. stoletja treba upoštevati delovanje

raznovrstnih akterjev, ki so z izmenjavo idej, ideologij, ljudi, tehnoloških rešitev in gospodarskih investicij na različne načine vplivali na oblikovanje (socialističnega) sveta in s tem na dinamiko hladne vojne.

Prvi del zbornika obravnava različne vidike kitajsko-jugoslovanskih bilateralnih odnosov. Jože Pirjevec poda pregled diplomatskih in ideoloških interakcij med jugoslovanskim in kitajskim komunističnim vodstvom od poznih tridesetih do zgodnjih sedemdesetih let ter osvetli, kako so ideološka stikanja in razhajanja vplivala na intenzivnost in naravo odnosov med državama. Prispevek poudari pomen konsistentnosti jugoslovanske zunanje politike v odnosu do komunistične Kitajske, zlasti v podporanju njenega sprejema v Varnostni svet OZN, ki je temeljil na prepričanju, da se bo Kitajska na podlagi svoje izkušnje narodnoosvobodilnega boja in domače revolucije prej ali slej uprla sovjetski hegemoniji in podobno kot Jugoslavija izbrala lastno pot v socializem. Naslednja prispevka vzameta v pretres kitajski odziv na dogodek, ki je Jugoslavijo spodbudil k iskanju alternativnih socialističnih rešitev. Liang Zhanjun predstavi evolucijo preučevanja jugoslovanskega spora z Informbirojem v kitajskem zgodovinopisju in razkrije notranjepolitične premike, ki so zaznamovali spremembe v interpretaciji dogodka, medtem ko Li Yunxiao obravnava odziv kitajske komunistične elite na razkol med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Ob tem osvetli subtilne razlike v reakcijah, izpostavi nerazumevanje določenih sovjetskih očitkov Jugoslaviji med vodilnimi kitajskimi komunisti in opozori, da je kitajsko partijsko vodstvo sovjetsko linijo brezpogojno podprlo zlasti zaradi nestabilne notranjepolitične situacije.

Sklop naslednjih treh prispevkov se osredotoča na sedemdeseta leta, obdobje, ko sta Jugoslavija in Kitajska po desetletjih ideoloških razhajanj našli skupen jezik in okrepli bilateralno sodelovanje. Zhou Yuguang analizira podobo Jugoslavije v najpomembnejšem kitajskem časopisu, partijskem organu *Ljudski dnevnik*. V prispevku poudari, da je poročanje o jugoslovanskemu medvojnem boju proti fašizmu in povojnem nasprotovanju sovjetski hegemoniji kitajskemu vodstvu sredi sedemdesetih predstavljalo priročno orodje za kritiko imperialistične politike Sovjetske zveze, medtem ko se je z začetkom obsežnih reform konec desetletja interes kitajskega poročanja preusmeril na jugoslovanski samoupravni sistem. Tako pokaže, da je podoba Jugoslavije na straneh najpomembnejšega kitajskega dnevnika odvisna zlasti od notranjepolitičnih potreb vzhajajoče azijske velesile. Sanja Radović na podlagi jugoslovanskih arhivskih virov osvetli pomen diplomatskih prizadevanj in visokih političnih obiskov za postopno krepitev sodelovanja med Jugoslavijo in Kitajsko, spremembe odnosov med državama pa umešča zlasti v kontekst zunanjepolitičnih odnosov med velesilami. Ivica Bakota zблиžanje med Beogradom in Pekingom v sedemdesetih letih obravnava s perspektive ekonomskih odnosov in ob tem upošteva notranjepolitične, ideološke in gospodarske dejavnike, ki so pogojevali bilateralno sodelovanje na obeh straneh. V prispevku pojasni, kako je jugoslovanski sistem samoupravljanja za kratek čas postal navdih za preoblikovanje kitajskega gospodarstva v skladu z načeli prostega trga, in poudari, da je zaton jugoslovanskega ekonomskega modela hkrati omejil tudi možnosti kitajsko-jugoslovanskega bilateralnega sodelovanja.

Drugi del zbornika predstavi vpliv dinamike jugoslovansko-kitajskih odnosov na dežele globalnega juga. Prispevek Zvonimirja Stopića na podlagi jugoslovanskih, ameriških in kitajskih virov obravnava razvoj jugoslovanskih in kitajskih idej o koeksistenci v obdobju petdesetih in šestdesetih let. Ob tem ugotavlja, da je ideja koeksistence zaradi različnih interpretacij državi sprva spravljala v konflikt, sčasoma pa jima je ponudila ustrezno diplomatsko in ideološko platformo ne le za zagon medsebojnega sodelovanja, ampak tudi za razvoj skupnih interesov z različnimi državami, ne glede na njihov politični ali ideološki sistem. Wu Yao na podlagi objav v kitajskem partijskem organu *Ljudski dnevnik* analizira odnos Kitajske do različnih članic gibanja neuvrščenih, med drugim tudi do Jugoslavije. Prispevek ugotavlja, da je bil odnos kitajskih oblasti do gibanja v splošnem pozitiven, toda do posameznih članic, ki so ogrožale kitajske strateške ali ideološke interese, so kitajske oblasti lahko zavzele izrazito negativna stališča. Jovan Čavoški predstavi večplasten vpliv Jugoslavije in Kitajske na alžirski narodnoosvobodilni boj in politično, gospodarsko ter družbeno življenje Alžirije po osamosvojitvi. Na podlagi arhivskih virov kitajske, jugoslovanske, ameriške, sovjetske in alžirske provenience osvetli tekmovalno politiko Jugoslavije in Kitajske, ki sta svoj avtentični socialistični sistem promovirali kot posnemanja vreden model za krepitev alžirske državnosti in doseganje družbenoekonomskega blagostanja. Mateja Režek na primeru jugoslovansko-izraelskih odnosov obravnava jugoslovansko politiko do Bližnjega vzhoda in jo mestoma primerja s kitajskim odnosom do arabsko-izraelskega konflikta. V prispevku pokaže, da sta si Jugoslavija in Izrael tudi v obdobju ohlajenih odnosov s pomočjo posameznih obveščevalcev nudila dostop do občutljivih podatkov, ki so bili v obojestransko korist, in s tem poudari pomen instrumentalnih dejavnikov in medosebnih povezav v bilateralnih odnosih. Cheng Zhenhai na podlagi objav v osrednjem kitajskem časopisu *Ljudski dnevnik* analizira kitajski odnos do sistemov obrambnih zavezništov, ki so jih ZDA na Bližnjem vzhodu oblikovale v obdobju šestdesetih in sedemdesetih let. Tako omogoči vpogled v oblikovanje in spreminjanje stališč kitajskih oblasti do situacije na Bližnjem vzhodu in razumevanje mehanizmov, ki so jih kitajski komunisti uporabljali za oblikovanje javnega mnenja o mednarodnih zadevah. Jure Ramšak ponudi primerjalno analizo razvojnih politik Jugoslavije in Kitajske ter njunih gospodarskih in tehnoloških vložkov v najmanj razvite države afriškega kontinenta v obdobju sedemdesetih in osemdesetih let. V prispevku pokaže, da raziskovanje jugoslovansko-kitajskih interakcij na globalnem jugu in njihova umestitev v kontekst notranjepolitičnih sprememb in globalizacijskih procesov omogočata poglobljen vpogled tako v nianse jugoslovansko-kitajskih bilateralnih interakcij kot v kitajska stališča do vodilnih paradigem novega mednarodnega gospodarskega reda.

Zbrani prispevki nazorno pokažejo, da so se jugoslovansko-kitajski odnosi med hladno vojno nenehno prilagajali kompleksnemu prepletu mednarodnih in notranjepolitičnih dejavnikov, obenem pa so jih oblikovale medsebojne interakcije preteklosti, trenutka in prihodnjih obetov. K vsebinski zaokroženosti zbornika zagotovo prispeva učinkovito dopolnjevanje med prispevki raziskovalcev iz kitajskega in nekdanjega

jugoslovanskega prostora. Takšno mednarodno akademsko sodelovanje predstavlja primer dobre prakse premoščanja ovir, ki se porajajo zaradi kompleksnosti tematike, oddaljenosti držav in jezikov, različnih historiografskih tradicij in omejenega dostopa do arhivskega gradiva. Kitajski strokovnjaki so nedostopnost kitajskih partijskih in zunanje-političnih virov od sredine šestdesetih let bolj ali manj spretno nadomestili z analizo kitajskega časopisnega gradiva. Tako niso ponudili le najbližjega prikaza politik in stališč kitajskega komunističnega vodstva, ampak tudi učinkovito poudarili dejstvo, da je bila jugoslovanska podoba na straneh kitajskega tiska odvisna zlasti od notranje družbenopolitične situacije, Jugoslavija pa je kitajskim komunistom pogosto služila kot priročno orodje za promocijo lastnih notranje- in zunanje-političnih ciljev. Na drugi strani so se raziskovalci iz nekdanjega jugoslovanskega prostora do številnih novih spoznanj o Jugoslaviji, Kitajski in njunem odnosu v obdobju hladne vojne dokopali z natančnim pretresom jugoslovanskega zunanje-političnega gradiva, njegovim vpenjanjem v mednarodni kontekst in primerjalno analizo jugoslovanskega ter kitajskega delovanja v državah globalnega juga in mednarodnih multilateralnih telesih. Upajmo, da bodo različne raziskovalne skupine v prihodnosti podobno uspešno nadaljevale preučevanje interakcij med jugoslovanskim in kitajskim prostorom ter ob tem naslovile tudi problematiko kulturne diplomacije in transnacionalnih izmenjav, kar bi poglobilo razumevanje procesa spoznavanja drug drugega in vpliva normativnih dejavnikov na posameznike ter institucije, ki oblikujejo mednarodne odnose.

Maja Lukanc